

مروری بر مهم‌ترین مبانی، مفاهیم، اصطلاحات و اطلاعات هنرهای دیداری، شنیداری و نمایشی

فرهنگ‌نامه

محمد شمشانی

فهرست

هنر	۷
هنر چیست؟	۸
انواع هنر	۹
طراحی	۱۱
انواع طراحی	۱۸
تاریخچه طراحی	۲۲
طراحی در ایران	۲۴
نقاشی	۲۶
انواع نقاشی	۲۷
تاریخچه نقاشی	۳۰
نقاشی در ایران	۳۶
نگارگری (مینیاتور)	۴۰
انواع نگارگری	۵۱
تاریخچه نگارگری	۵۳
کاریکاتور	۵۶
انواع کاریکاتور	۵۸
تاریخچه کاریکاتور	۶۲
تصویرسازی	۶۷
انواع تصویرسازی	۷۰
تاریخچه تصویرسازی	۷۲
تصویرسازی در ایران	۷۴
خوش‌نویسی	۷۶
مکتب‌های خوش‌نویسی جهان	۷۷
انواع خوش‌نویسی	۸۰
تاریخچه خوش‌نویسی	۸۲
مکتب‌های خوش‌نویسی	۸۴
انواع خوش‌نویسی	۸۵
تاریخچه خوش‌نویسی	۸۸
مکتب‌های خوش‌نویسی	۹۰

سرشناسه :	شمخانی، محمد، ۱۳۵۵
عنوان و نام پدیدآور :	فرهنگ‌نامه هنر / نویسنده محمد شمخانی؛ عکاسان همایون امیریگانه ... [و دیگران]؛ نمایه علی‌رضا باقری‌جلی.
مشخصات نشر :	تهران : نشر طلالی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری:	۳۴۴ ص: مصور(رنگی) جدول(رنگی)؛ (رنگی)؛ ۲۸×۲۲ س.م.
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۶۲۲۹-۸۶-۷
وضعیت فهرست نویسی :	فیفا
یادداشت :	عکاسان: همایون امیریگانه، سیامک ایمانپور، افشین بختیار، مجتبی جهانبخش، فرهاد سلیمانی، مجید ناگهی، ابوالفضل نسایی، محمدنوروزی، جاوید نیکپور، علی هاشمی، هاتف همایی، حمید یعقوبی.
یادداشت :	واژه‌نامه.
یادداشت :	نمایه.
موضوع :	هنر
موضوع:	Art
موضوع:	هنر — ایران — تاریخ
موضوع:	Art — Iran — History
موضوع :	هنر ایرانی — تاریخ
موضوع:	Art, Iranian — History
شناسه افزوده :	باقری جلی، علی رضا
رده بندی کنگره :	۱۳۹۶ ۸ش ۲ف ۸ / ۸ ۷۴۴۵
رده بندی دیویی :	۷۰۰
شماره کتابشناسی ملی :	۴۶۵۹۲۸۴

نشر طلالی

فرهنگ‌نامه هنر

نویسنده: محمد شمخانی

مدیر تولید و برنامه‌ریز: کاظم طلالی

ویراستار ادبی: افسانه حجتی طباطبائی

نمایه: علیرضا باقری جلی

طراح جلد: مجید زارع

طراح گرافیک: علیرضا پوراکبری

عکاسان: هاتف همایی، حامد بادامی، سیامک ایمان‌پور، افشین بختیار،

فرهاد سلیمانی، مجید ناگهی، حمید گردان، سعید گرمی، بهنام محوی،

میثم ملکی، سید محمد حسین موسوی فراز، حسن معمری، محمد شمخانی

با تشکر از: موزه هنرهای معاصر تهران

تصویرگران: الهام محبوب ، اکبر افشار

لیتوگرافی: دریا

چاپ: پنج رنگ

مخافی: رونف

تعداد: ۳۰۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۶

قیمت: ۷۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۲۹-۸۶-۷

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۳۰۶۶ **تلفن همراه:** ۰۹۱۲۶۰۱۶۴۱۹

www.talae.ir nashre.talae@gmail.com

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب، برای نشر طلالی محفوظ است.

هرگونه بهره‌برداری از این اثر، به اجازه ناشر نیاز دارد.

و با سپاس از دوستانی که زحمت بازخوانی فصل‌های کتاب را بر عهده گرفتند:

فرهاد سلیمانی و حامد بادامی(عکاسی)، علی‌تاجر(معماری)، مسعود نجابتی، حسین

نوروزی و حامد دوم توسلی (خوش‌نویسی)، پریسا خضابی(مجسمه‌سازی)، مصطفی

اسداللهی و حمید شریفی (گرافیک)، مصطفی گودرزی(نقاشی)، مجید کاظمی و

سید میثم موسوی(تصویرسازی)، مهرداد شیخان و علیرضا کاویان راد(پویانمایی)،

احمدزاده و سیامک دری(چاپ)، سید مسعود شجاعی طباطبایی و علی میرایی

(کاریکاتور)، احمد صدری (موسیقی)، سعید مستقاصی(تلویزیون و سینما)، خشایار

قاضی زاده و روح‌الله جهان‌بین (نگارگری)

۲۰۷	موسیقی
۲۱۶	ابزارهای موسیقی
۲۲۰	انواع موسیقی
۲۲۸	تاریخچه موسیقی
۲۳۱	موسیقی ایرانی
۲۳۴	ابزارهای موسیقی ایرانی (سازهای ایرانی)
۲۳۶	انواع موسیقی دستگاهی (قالبهای اجرایی)
۲۳۸	تاریخچه موسیقی ایرانی
۲۴۱	تئاتر
۲۴۶	ابزارها و امکانات تئاتر
۲۵۰	انواع تئاتر
۲۵۷	انواع نمایش‌های ایرانی
۲۶۰	تاریخچه تئاتر
۲۶۴	تئاتر در ایران
۲۶۷	سینما
۲۷۲	ابزارها و امکانات سینما
۲۸۴	انواع سینما
۲۸۶	انواع فیلم
۲۹۰	تاریخچه سینما
۲۹۳	سینما در ایران
۲۹۵	پویانمایی (انیمیشن)
۲۹۸	ابزارهای پویانمایی
۳۰۰	انواع پویانمایی
۳۰۴	تاریخچه پویانمایی
۳۰۶	پویانمایی در ایران
۳۰۷	تلویزیون
۳۱۰	ابزارهای تلویزیون
۳۱۴	انواع برنامه‌های تلویزیون
۳۱۶	تاریخچه تلویزیون
۳۱۷	تلویزیون در ایران
۳۱۹	هنر معاصر
۳۲۶	واژه‌نامه (فارسی - انگلیسی)
۳۳۰	نمایش

۹۴	انواع خوش‌نویسی
۹۸	قالب‌های خوش‌نویسی
۱۰۰	قواعد دوازده‌گانه خوش‌نویسی
۱۰۴	تاریخچه خوش‌نویسی اسلامی - ایرانی
۱۰۷	چاپ و چاپ دستی
۱۱۲	ابزارهای چاپ
۱۱۴	چاپ دستی (هنری)
۱۱۶	انواع چاپ مدرن
۱۱۸	تاریخچه چاپ
۱۱۹	چاپ در ایران
۱۲۱	طراحی گرافیک
۱۲۶	ابزارهای طراحی گرافیک
۱۲۹	انواع طراحی گرافیک
۱۳۰	تاریخچه طراحی گرافیک
۱۳۲	طراحی گرافیک در ایران
۱۳۳	عکاسی
۱۳۸	ابزارهای عکاسی
۱۵۰	انواع عکاسی
۱۵۴	تکنیک‌های عکاسی
۱۵۶	تاریخچه عکاسی
۱۵۹	عکاسی در ایران
۱۶۱	مجسمه‌سازی (پیکره‌سازی)
۱۶۴	روش‌های مجسمه‌سازی
۱۶۶	ابزارهای مجسمه‌سازی
۱۶۸	انواع مجسمه‌سازی
۱۷۲	تاریخچه مجسمه‌سازی
۱۷۸	مجسمه‌سازی در ایران
۱۸۱	معماری
۱۸۸	ابزارهای طراحی معماری
۱۹۰	انواع معماری
۱۹۶	شیوه‌های معماری
۲۰۰	تاریخچه معماری
۲۰۴	معماری در ایران

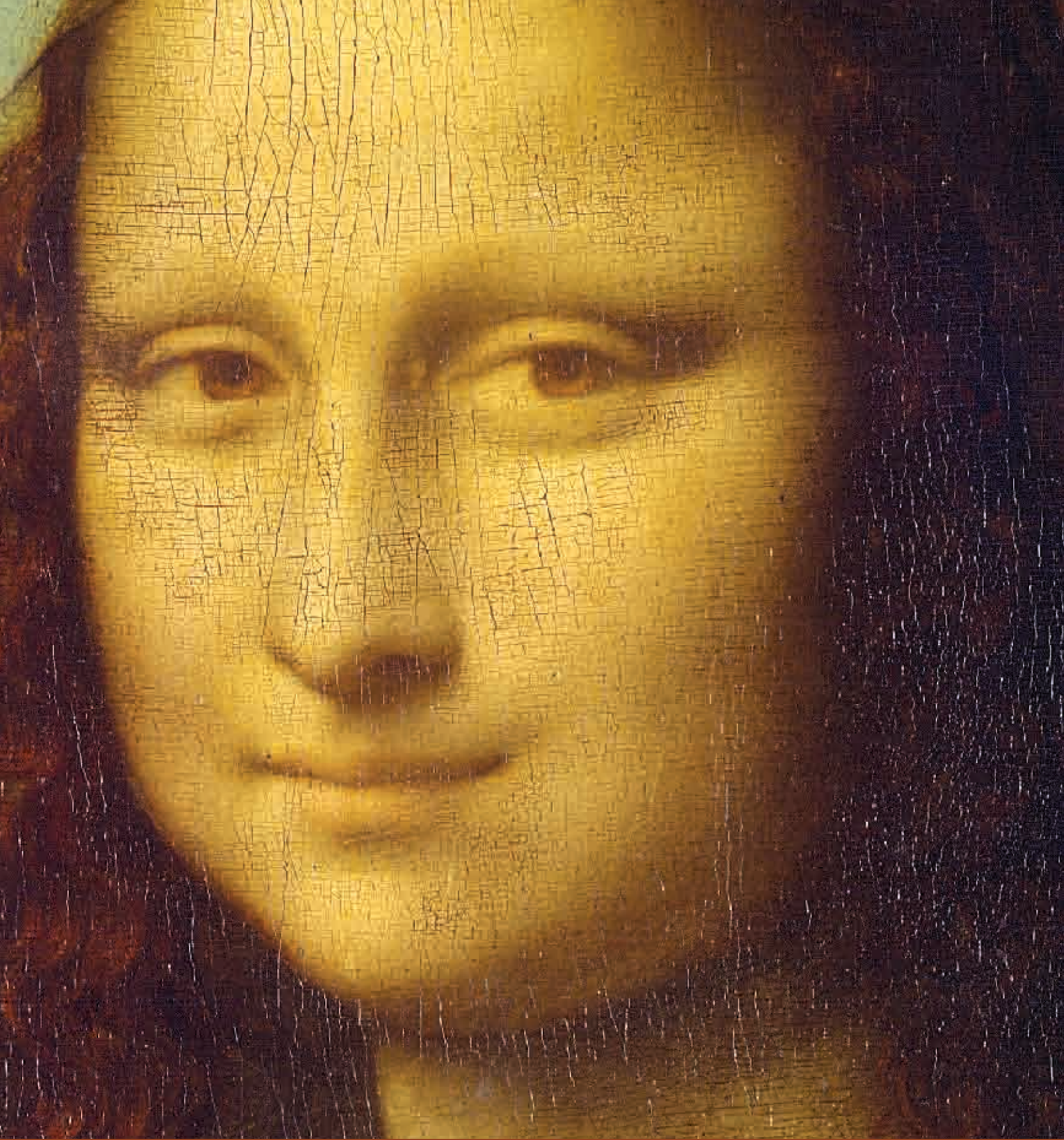
پیش‌گفتار

در تعریف علمی، فرهنگ‌نامه به کتابی گفته می‌شود که محتوای آن نه طول و تفصیل دایرةالمعارف را دارد، نه ایجاز و اختصار لغت‌نامه را. به بیان دیگر، اساس کار فرهنگ‌نامه بر ارائهٔ چکیده‌ای جامع و درست و دقیق از مهم‌ترین مضامین و مفاهیم مربوط به یک موضوع است. بدین اعتبار، فرهنگ‌نامهٔ هنر مرجعی از نوع خود به زبان فارسی است که در آن کلیدی‌ترین مبانی، مفاهیم، اصطلاحات و اطلاعات مربوط به هنرهای زیبا به زبانی روشن و روان و به کمک تصاویر رنگی بازگو شده است. کنار هم قرار گرفتن شاخه‌های مختلف هنر در یک کتاب، به گونه‌ای که ارتباط منطقی و موضوعی خود را نیز با یکدیگر حفظ کنند، از ویژگی‌های این فرهنگ‌نامه است که شاید در ایران، بدین شکل بی‌سابقه باشد.

فکر تألیف فرهنگ‌نامه‌ای که همهٔ هنرهای رایج را بتوان در یک مجلد آن جا داد، ناشی از گرایشی است که امروزه هنرها بیش از هر زمان دیگری به یکدیگر پیدا کرده‌اند؛ هنرهایی که به تنهایی ملزومات زیبایی‌شناسانهٔ خود را دارند اما وقتی در کنار هم قرار می‌گیرند، شباهت‌های محتوایی بسیاری به هم پیدا می‌کنند. این شباهت‌ها باعث شده‌اند که در مبحث فلسفی مقایسه و طبقه‌بندی هنرها نیز، یک هنر بتواند هم‌زمان در طبقه‌بندی‌های گوناگون جای گیرد. بنا بر این واقعیت، کتاب حاضر توانسته است با پرهیز از تکرار مفاهیم مشابه و مشترک، هنرهای موجود را به شکلی موجز در ساختار و بافتاری یکپارچه قرار دهد. برای این منظور، مانند همهٔ فرهنگ‌نامه‌های موضوعی دنیا، ابتدا تعریفی جامع از هر رشتهٔ هنری ارائه شده و بلافاصله مهم‌ترین اصول و مبانی آن هنر ذکر گردیده است. در ادامه نیز به سایر جزئیات در قالبی مشخص پرداخته شده است.

بر خلاف فرهنگ‌نامه‌های الفبایی قدیم، موضوعی بودن فرهنگ‌نامهٔ اخیر این مزیت را دارد که خواننده پس از دریافت شمایی کلی از هر رشتهٔ هنری، بی‌درنگ وارد مهم‌ترین مضامین و مفاهیم آن می‌شود. در همین جا بیان دو نکتهٔ مهم لازم به نظر می‌رسد و آن اینکه فرهنگ‌نامهٔ حاضر شخصیت‌محور نیست و جز در مواردی مهم به احوال و آثار هنرمندان پرداخته است. همچنین، این فرهنگ‌نامه، به خاطر خصلت موضوعی خود چندان تاریخ‌مدار نیست و بنابر این، در مواردی فقط به مهم‌ترین رویدادهای تاریخ‌ساز هنر اشاره کرده و وارد جزئیات ریز تاریخی نشده است.

مخاطبان کتاب نیز در وهلهٔ نخست، همهٔ کسانی هستند که به دنبال درک و دریافت مباحث بنیادین هنرند. البته رفع بخشی از نیازهای علمی و پژوهشی دانشجویان هنر نیز مورد نظر این کتاب بوده است. در عین حال، از آنجا که صحت و دقت علمی مطالب قربانی سادگی و شفافیت آن‌ها نشده است، هنرمندان و هنرورزان نیز می‌توانند با مراجعه به کتاب به مرور یا مقایسه و ارزیابی دانسته‌های خود بپردازند.

هنر

هنر

هنر چیست؟

واژه «هنر» تاکنون به شکل‌های گوناگونی تعریف شده است. در فرهنگ‌های مشرق‌زمین و به ویژه ایران، هنر نوعی دانش درونی درباره حقیقت و زیبایی است که سرچشمه‌ای آسمانی دارد. اندیشمندان بزرگ ایرانی در طول تاریخ، هنر را با نوعی عرفان و دریافت درونی آمیخته‌اند و آن را نه تعریف شدنی، بلکه فقط توصیف شدنی دانسته‌اند. در فرهنگ‌های غربی، هنر بنا به تعریفی کلی، فرایند اندیشیدن به جهان است و فراورده آن، چیزی که بر احساس و عقل و عاطفه انسان تأثیر می‌گذارد. در میان منابع معتبر غربی، «دانشنامه بریتانیکا» هنر را «استفاده از مهارت و تخیل در ساختن اشیاء محیط و یا تجربه‌های زیبایی که می‌توانند با دیگران به اشتراک گذاشته شوند» تعریف می‌کند. از سوی دیگر، ارنست گامبریچ، یکی از معروف‌ترین مورخان هنر غرب، زندگی هنرمندان و آثار گوناگون آن‌ها را بهترین و کامل‌ترین تعریف هنر می‌داند. هنر را بر اساس کارکردی که در زندگی روزمره دارد، به دو دسته «زیبا» و «سودمند» تقسیم کرده‌اند. بعضی هم آن را تا حدیک رسانه ارتباطی بی‌مرز میان آدم‌ها و جوامع فرو کاسته‌اند و بالاخره بعضی آن را عنوانی برای همه دستاوردها و کوشش‌های خلاقه بشری دانسته‌اند. همین تعریف‌های متعدد نشان می‌دهد که واژه «هنر» در زمان‌ها و مکان‌های مختلف با معانی و مصداق‌های متفاوتی به کار رفته اما هنوز هیچ تعریف جامع و مانعی، که مورد تأیید و پذیرش همگان باشد، برای آن پیشنهاد نشده است.

انواع هنر

بنا بر تقسیم‌بندی‌های سنتی، هنر شامل هفت تانه شاخه اصلی است که عبارت‌اند از: نقاشی، مجسمه‌سازی، معماری، موسیقی، رقص، شعر، تئاتر (و سینما)، عکاسی و کاریکاتور. گذشته از این تقسیم‌بندی رایج، شاید بهترین راه برای نشان دادن قالب‌های متفاوت هنر، اشاره به گستره گوناگونی از ترکیب‌هایی باشد که این واژه در آن‌ها به کار می‌رود. در این میان، هنرهای زیبا، هنرهای کاربردی، هنرهای بصری، هنرهای تجسمی، هنرهای تزئینی، هنرهای نمایشی، هنرهای معاصر، هنر اجرا، هنر انتزاعی و هنر فیگوراتیو رایج‌ترین ترکیب‌هایی هستند که با واژه هنر ساخته شده‌اند و هر یک از آن‌ها بر گروهی از شیوه‌های بیان هنری دلالت دارد. در دسته‌بندی هنرها، از سلیقه‌های شخصی تا دلایل سیاسی، اجتماعی، روان‌شناختی و گاهی فلسفی هر یک به نوعی دخیل بوده است. با این حال، هیچ کدام از این تعاریف قطعی نیستند و ممکن است به مرور زمان دلالت خود را از دست بدهند.

هنرهای زیبا

تا میانه سده هجدهم میلادی تمایزی میان «هنرهای زیبا» و سایر گونه‌های هنری وجود نداشت. تا این تاریخ، تمام تلاش‌ها بر این بود که میان هنر و صنعت تفاوت قائل شوند و حساب هنرهایی چون نقاشی، موسیقی و معماری را از کارهای دستی (صنایع دستی) جدا کنند. با شکل‌گیری مفهوم «هنر زیبا» بر بنیاد زیبایی‌شناسی نوین، شعر، موسیقی، مجسمه‌سازی، معماری و رقص به عنوان هنرهای زیبا معرفی شدند. به مرور، این عنوان تقسیم‌بندی‌های دیگری پیدا کرد و علاوه بر هنرهای یاد شده، به هنرهایی چون چاپ دستی، خوشنویسی، تصویرگری نیز تعمیم و تسری یافت. امروزه اصطلاح هنرهای زیبا مرز میان هنرهای مبتنی بر ایده و هنرهایی است که در آن‌ها روش اجرا بر ایده اصلی می‌چربد (هنرهای کاربردی).

هنرهای کاربردی

هنرهای کاربردی بیشتر به اشیای هنری که برای استفاده در زندگی روزمره طراحی شده‌اند، اشاره دارد. به عبارت دیگر، در حالی که آثار خلق شده در هنرهای زیبا نقشی جز تحریک حس زیبایی‌شناختی بیننده ندارند، آثار کاربردی هم بر زیبایی اشیاء و هم بر کارکرد روزمره آن‌ها تأکید می‌کنند. برای سادگی تعریف، هنرهای کاربردی را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم کرد: آثار ماشینی استاندارد که هنرمندان آن‌ها را به شکل جذاب و قابل استفاده‌ای طراحی می‌کنند، و دیگری صنایع دستی و آثار معماری که به صورتی زیبا، ظریف و کاربردی طراحی و ساخته می‌شوند. معماری عمده‌ترین هنر کاربردی به شمار می‌آید که ساختاری مرکب از هنر و صنعت و ریاضی دارد. گذشته از معماری، طراحی صنعتی، طراحی لباس، طراحی داخلی و طراحی گرافیک و همچنین بسیاری از انواع تزئینی هنر مثل سفالگری، فلزکاری، نگارگری، تذهیب، طراحی فرش و تصویرگری کتاب نیز در ردیف هنرهای کاربردی تعریف می‌شوند.

هنرهای بصری (دیداری)

به هنرهایی گفته می‌شود که به طور خاص با بینایی بیننده سرو کار دارند. اصطلاح «هنرهای بصری» تفاوت چندانی با هنرهای زیبا ندارد و برای جلوگیری از تفکیک هنرهای زیبا و کاربردی رواج یافته است. طراحی، نقاشی، مجسمه‌سازی، معماری، خوش‌نویسی، چاپ، موزاییک و نقش برجسته از هنرهای بصری به حساب می‌آیند. امروزه با گسترش معانی، مفاهیم و مصداق‌های هنر، اصطلاح هنرهای بصری برای توصیف شکل‌های تازه‌تری از هنر مدرن مانند عکاسی، طراحی گرافیک، تکه چسبانی، هنر مفهومی، تئاتر، هنر چیدمان، پویانمایی، هنر ویدیویی، هنر زمینی و یا ترکیبی از این رسانه‌های هنری نیز به کار می‌رود.

هنرهای تجسمی

اصطلاح «هنرهای تجسمی» (پلاستیک) بیشتر مترادف هنرهای بصری است اما در جایگاه اصلی، هنرهای تجسمی بر آفرینش آثاری سه بعدی دلالت دارد که با مواد و مصالحی چون خاک رس، گچ، سنگ، فلز، چوب، و کاغذ ساخته شده باشند. در این مفهوم، هنرهای تجسمی شامل معماری، مجسمه‌سازی، سفالگری و دیگر هنرهای حجمی است. امروزه، انتخاب اشیای دم دست و ایجاد تغییر در آن‌ها برای دست یافتن به بیان جدید نیز نوعی اثر هنری به شمار می‌آید.

هنرهای تزئینی (آرایه‌ای)

اصطلاحی قدیمی برای توصیف هنرهایی است که به آرایش و زیباسازی اشیاء می‌پردازند. اشیایی که در عین کاربردی بودن، الزاماً دارای ارزش هنری و زیبایی شناختی نیستند. هنرهای تزئینی در جایی زیرمجموعه هنرهای کاربردی هستند و در جایی جزء هنرهای بصری به‌شمار می‌آیند. تفاوت بنیادین هنرهای تزئینی با هنرهای زیبا را شاید بتوان در تأکید زیاد هنرهای تزئینی بر «روش» انجام کار به جای ارائه «طرح» دانست. طراحی مبلمان، طراحی فرش، تصویرگری کتاب، سفالگری، فلزکاری، میناکاری، موزاییک و هنرهای مشابه دیگر در ردیف هنرهای تزئینی قرار می‌گیرند.

هنرهای معاصر

به آن دسته از هنرها که در سیر تکوینی خود هنوز در حال شکل‌گیری و شکل‌آزمایی هستند یا در قالب تجربه‌های جدید ارائه می‌شوند، در اصطلاح، «هنرهای معاصر» گفته می‌شود. ویژگی اصلی هنرهای معاصر، زنده بودن و به‌کارگرفتن زبان و بیان جدید است. استفاده از فناوری‌های روزآمد در ارائه آثار هنری نیز می‌تواند معیاری برای تشخیص هنرهای معاصر باشد. هنرهایی که اغلب در دنباله هنرهای بصری قرار دارند اما به دلیل کاربست ابزارهای تازه و همچنین رسیدن به نتایج جدید، به نوعی از آن‌ها فاصله می‌گیرند. هنرمفهوم، هنرچیدمان، هنرپیش‌آمدی، هنر اجرا، هنر ویدیو، هنر محیطی، هنر بدنی و هنر فرایند و را می‌توان در ردیف هنرهای معاصر قرار داد.

هنر اجرا

به هنری گفته می‌شود که در آن حضور زنده و جسمانی هنرمند به عنوان وسیله اصلی بیان عمل می‌کند. در این نوع خاص هنر، ممکن است از هنرهای نمایشی چون تئاتر، تلویزیون، ویدیو، هنرهای شنیداری چون موسیقی و هنرهای دیداری چون عکاسی، گرافیک، و اسلاید نیز استفاده شود اما هیچ کدام هدف اصلی هنرمند نباشد. از هنر اجرا امروزه به عنوان رسانه‌ای مستقل در گستره هنرهای بصری یاد می‌شود؛ رسانه‌ای که در آن هنر و هنرمند هم‌زمان حضور دارند و هنرمند با اثرش یکی می‌شود. هنر اجرا از آن جهت اهمیت دارد که در آن برای نخستین بار، مرز میان هنر، هنرمند و مخاطب برداشته می‌شود و مجموعه‌ای از رویدادهای هنری پیش‌بینی نشده، شکل نهایی اثر را تشکیل می‌دهد.

هنرهای نمایشی

اصطلاح «هنرهای نمایشی» خاص هنرهایی است که یا به طور زنده برای بیننده به اجرا در می‌آیند و یا در شکل جدیدتر آن، به صورت ضبط شده در معرض دید بیننده قرار می‌گیرند. در تعریف‌های معاصر، نه تنها تئاتر، موسیقی و اپرا بلکه رسانه‌های جدیدتری چون سینما، تلویزیون و هنرهای اجرایی مدرن نیز زیرمجموعه هنرهای نمایشی به حساب می‌آیند. درباره دلالت هنرهای نمایشی بر شکل‌های گوناگون هنری اختلاف نظر وجود دارد. اختلاف اصلی بر سر این است که هنرهایی چون موسیقی، نمایش و اپرا در بعضی از دسته‌بندی‌ها زیرمجموعه هنرهای زیبا قرار می‌گیرند.

هنر فیگوراتیو (پیکر نما)

به هنری می‌گویند که به وضوح از واقعیت (نوع و نمونه بیرونی) مشتق شده باشد. این اصطلاح اغلب برای هر گونه بازنمایی اشکال، اشیاء و پیکره‌های مشخص انسانی، حیوانی و طبیعی در نقاشی، مجسمه‌سازی و دیگر هنرهای دیداری به کار می‌رود و در نقطه مقابل «هنر انتزاعی» قرار دارد.

هنر انتزاعی (آبستره)

هنری است که در آن از بازنمایی مشخص واقعیت بیرونی خبری نیست. این نوع هنر معمولاً از ترکیب ویژه انواعی از خط، رنگ و نقش به وجود می‌آید که در نگاه نخست، منبع بیرونی و واقعی ندارند. واژه «انتزاع» در لغت بر جدا کردن و برگزیدن جزئی از یک کل دلالت می‌کند. به این اعتبار، هنر انتزاعی بر ترکیب اجزا و عناصر بصری تأکید دارد تا نشان دادن شیء و شکلی قابل تشخیص.

طراحی

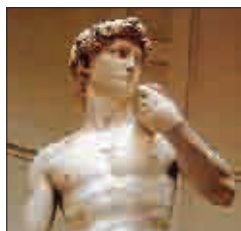
طراحی در فرهنگ اصطلاحات هنری

در فرهنگ واژگان و اصطلاحات هنری، برای طراحی با دو واژه Drawing (دراوینگ) و Design (دیزاین) آمده است، که هر دو با اندکی تفاوت در یک معنا به کار می‌روند. طراحی با مفهوم دراوینگ، معنای مشخص و ملموس‌تری دارد و بیشتر بر استفاده از عنصر عینی خط در خلق تصویر دلالت می‌کند اما طراحی به معنای دیزاین، الزاما به معنای ترسیم با عنصر خط نیست و بر ایده‌پردازی، سنجش جوانب گوناگون طرح و کارکردهای آن تأکید دارد. در هنرهایی مانند طراحی گرافیک، طراحی صنعتی و طراحی مد و لباس، «دیزاین» به جای واژه «طراحی» می‌نشیند و کاربرد آن بسته به هر یک از این قالب‌های هنری تغییر می‌کند.

پیوند طراحی با هنرهای دیگر

اگرچه مرز میان طراحی و نقاشی به مرور زمان محو شده است و طراحی به دلیل برخورداری از ویژگی‌های مشترک با نقاشی می‌تواند به صورت اثری مستقل ارائه شود، در بسیاری موارد این هنر پیوسته و وابسته به هنرهای دیگر است. به عبارت دیگر، در بسیاری از هنرهای بصری طرح مقدماتی ترسیم نمی‌شود اما طراحی اساس همه هنرهای بصری به حساب می‌آید. برای مثال، در معماری طراحی وسیله اصلی ارائه ایده و پیش نیاز هر نوع ساخت و سازی است یا در مجسمه‌سازی، ایده اولیه در قالب یک طرح روی سنگ خام یا مواد مورد استفاده دیگر مشخص می‌شود. همچنین در بسیاری از نقاشی‌ها، اثر نهایی اغلب شکل کامل شده طرح‌های مقدماتی است و رنگ‌گذاری روی خطوط کم رنگ تابلو صورت می‌گیرد. بدین ترتیب، پیوند طراحی با هنرهای دیگر در جایی ممکن است فقط مقدمه کار اصلی باشد و در جایی دیگر، نشان‌دهنده کوچک‌ترین جزییات اثر نهایی.

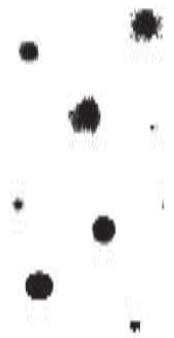
طراحی یا ترسیم در ساده‌ترین تعریف به معنای ایجاد تصویر با طیف گسترده‌ای از ابزارها و تکنیک‌هاست. به همین دلیل، از آن به عنوان اساس همه هنرهای بصری و کاربردی یاد می‌شود. یکی از ویژگی‌های مهم هنر طراحی این است که هم می‌تواند مقدمه آفرینش در هنرهای دیگر چون نقاشی، معماری و مجسمه‌سازی باشد و هم اثری مستقل و تمام شده به شمار آید. طراحی به شکل‌های متفاوتی انجام می‌شود و به عنوان قالبی مستقل می‌تواند بیانگر اجسام، احجام، فضا، عمق و هر ویژگی دیگری باشد. علاوه بر این، نشان‌دهنده شخصیت طراح در روند آفرینش اثر است و یکی از شخصی‌ترین بیان‌های هنری به حساب می‌آید. در کنار همه این ویژگی‌ها دسترسی آسان به ابزار و امکانات لازم، طراحی را به جهانی‌ترین قالب هنری تبدیل کرده است.

مبانی طراحی

همه طرح‌های بصری خصوصیات مشترکی دارند که در اصطلاح، «مبانی طراحی» نام گرفته است. مبانی طراحی در یک پله شامل عناصر فیزیکی (کمی) طرح مانند نقطه، خط، سطح، حجم، شکل و بافت است و در پله‌ای دیگر، ویژگی‌های کیفی طرح مانند تناسب، تعادل، تباین، ضرب‌آهنگ، ژرفانمایی، ترکیب‌بندی (کمپوزیسیون) و فضا را شامل می‌شود. به این ویژگی‌های کیفی در اصطلاح «اصول طرح» می‌گویند.

نقطه

کوچک‌ترین واحد بصری در طراحی است که دارای اندازه، روشنی یا تیرگی و گاهی جرم است. نقطه ممکن است به وسیله مداد، قلم مو یا فشار و ضربه چیزی سخت روی یک سطح ایجاد شود. در هنرهای دیداری، مهم‌ترین وظیفه نقطه تعیین وضعیت و مکان در فضا است.

خط

از حرکت پیوسته یک نقطه بر سطح یا در فضا به وجود می‌آید. به عبارت دیگر، خط حاصل امتداد یک نقطه یا به هم پیوستن چند نقطه در طراحی است.

خط کناره‌ها

خطی است که محیط یک شیء یا شکل را در طراحی و نقاشی مشخص می‌کند. به کمک خطوط کناره‌ها می‌توان مرز میان اشیاء و اشکال را بدون استفاده از نور، سایه و حجم در یک طرح نشان داد.

انواع خط

در طراحی و به طور کلی در هنرهای بصری و کاربردی، خط مهم‌ترین نقش را دارد. خط عاملی عینی و ذهنی است که گاهی به خلاصه‌ترین شکل ممکن، مرز اشیاء را در طراحی مشخص می‌کند و گاهی با حرکت سیال خود، طراح را به دنیایی ناشناخته (فضایی پیش‌بینی نشده) می‌کشاند. از این‌رو، در طراحی، خط و انواع گوناگون آن را می‌شناسند و برای هر نوع خط ارزش معنایی خاصی قائل می‌شوند.

خط افقی: آرام و بی‌هیجان است؛ مثل انسانی که دراز کشیده و به خواب رفته است.

خط عمودی: نشان‌دهنده تعادل و ایستایی است؛ مثل ردیف درختان در طبیعت.

خط اریب (کج): خطی عمودی که تعادل خود را از دست داده است؛ مثل محور یک الاکلنگ.

خط شکسته: نشان‌دهنده خشونت و برندگی است؛ مثل تیغه اره.

خط منحنی: نرمی، انعطاف و آرامش را القا می‌کند؛ مثل تپه‌های گرم شنی.

خط موج: از تکرار خطوط منحنی پدید می‌آید؛ مثل امواج دریا یا خیزدن یک مار.

خط مارپیچ: از تکرار خطوط منحنی حول یک محور به وجود می‌آید؛ مثل سیم گوشی تلفن.

